

Daniela Dvořáková, *Barbara von Cilli – Die Schwarze Königin (1392-1451)*, Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 2017., 344 str.

Daniela Dvořáková znanstvena je suradnica na Institutu za staru povijest Slovačke akademije znanosti u Bratislavi, a svoju znanstvenu karijeru posvetila je proučavanju Ugarskog Kraljevstva u kasnome srednjem vijeku, s posebnim naglaskom na vladavinu kralja Žigmunda Luksemburškog. U svojim znanstvenim istraživanjima fokusira se na pitanja plemstva i dvorskog života, urbanu povijest s naglaskom na kraljevske posjede i utvrde te na svakodnevni život u srednjem vijeku, s posebnim interesom za život žena. Autorica je nekoliko uspješnih monografija, među njima *Der Ritter und sein König* (hrv. Vitez i njegov kralj, o odnosu Stibora von Stiboricza i Žigmunda Luksemburškog), *Das Pferd und der Mensch im Mittelalter* (hrv. Konj i čovjek u srednjem vijeku). Poseban fokus posvetila je kraljici Barbari Celjskoj, drugoj supruzi Žigmunda Luksemburškog te ugarskoj, rimsko-njemačkoj i češkoj kraljici, što je bio logičan slijed njezinih istraživanja kralja Žigmunda, s obzirom na njezinu važnost u njegovoj vladavini. Nakon nekoliko tematskih članaka u kojima se Barbara Celjska sporadično spominje, Dvořáková joj je posvetila i ovu monografiju, prvu takvu o Barbari Celjskoj i usudila bih se reći, daleko potreban doprinos istraživanjima ne samo Barbare Celjske, već i (ugarskih) kraljica općenito. Monografija je prvi put objavljena 2013. godine na slovačkom jeziku, a na njemačkom je izdana 2017. godine u prijevodu Pavla Červičeka.

Monografiju otvaraju relevantne fotografije oltarnih prikaza, kipova, zidnih slika i kriptoportreta Barbare Celjske te njezinih prikaza u kronikama s početka 15. stoljeća koji nam omogućuju da, pored narativnih izvora, kroz oči njezinih suvremenika i sami vidimo kako je ona mogla izgledati, te na taj način steknemo potpunu sliku o ovoj utjecajnoj kraljici (5-20). Sama knjiga opremljena je velikim brojem slika koje prate i upotpunjuju tekst, dajući čitatelju i važan vizualni kontekst materije.

Nakon slikovnih priloga knjiga nastavlja kratkim uvodom naslova *Einleitung – Die Schwarze Königin* (23-25) u kojem autorica objašnjava kako se iz njezina istraživačkog rada o Žigmundu Luksemburškom stvorila potreba i materija za pisanje o njegovoj supruzi Barbari koja je kulminirala ovom monografijom. Nadalje navodi istraživačka pitanja na koja će odgovoriti u ovoj knjizi, poput onoga tko je zapravo bila Barbara Celjska i može li se njezin loš ugled među njezinim suvremenicima opravdati povijesnom zbiljom, ili je on samo proizvod pakosnih pojedinaca, a dotiče se i legendi o Barbari Celjskoj koje se mogu pronaći uz svaku njezinu utvrd u Ugarskom Kraljevstvu, od kojih je za nas posebice interesantan Medvedgrad.

Knjiga je kronološki podijeljena u deset poglavlja, odnosno deset razdoblja Barbarina života. U prvome poglavlju, *Die Grafen von Cilli und Ungarn* (27-51), autorica opisuje kako je došlo do braka između Žigmunda i Barbare, navodeći kako mu je ona po redu bila druga žena (nakon smrti Marije Anžuvinske 1395. i njihova nerođenog djeteta pri padu s konja), ali da je malo poznato kako mu je bila četvrta zaručnica, a svake zaruke bile su uvjetovane tadašnjim političkim okolnostima. Nadalje autorica daje povijesni kontekst dolaska loze Celjskih na položaje moći, njihovo suparništvo s Habsburgovcima te konačno povezivanje sa Žigmundom Luksemburškim obiteljskim vezama koje su im garantirale sigurnost i politički uspon. U ovome poglavlju autorica smješta Barbarinu godinu rođenja u 1392., potkrepljujući je činjenicom da su Žigmund i Barbara brak sklopili u studenom 1405., najvjerojatnije u Krapini, kad je ona mogla imati minimalno 12 godina, što se tada po kanonskom pravu smatralo

punoljetnošću za djevojčice, te opisuje vjerojatan tijek ceremonije vjenčanja na temelju drugih poznatih isprava, s obzirom da *ordo* ove konkretne ceremonije nije sačuvan.

U drugom poglavlju, *Barbara von Gottes Gnaden Königin von Ungarn – Von der Krönung bis zur Abreise aus Ungarn (1405-1414)* (53-93), autorica, ponovno u nedostatku izvora za taj konkretan događaj, a na temelju isprave koja najavljuje krunidbu u Stolnom Biogradu u nedjelju, 6. prosinca 1405., pokušava iz sačuvanih izvora rekonstruirati krunidbu Barbare Celjske ugarskom kraljicom. Nadalje opisuje njezin dolazak na budimski dvor te obaveze koje su je nakon primanja miraza u vidu posjeda očekivale. Autorica razjašnjava i misterij oko datuma rođenja Elizabete, jedinog djeteta Žigmunda i Barbare te kraljeve jedine zakonske nasljednice, i smješta ga oko 4. listopada 1409., a na temelju Žigmundove sačuvane isprave iz travnja 1410. godine. Poglavlje završava opisom putovanja Barbare i njezine pratnje u Aachen krajem 1414. godine, gdje će u 8. studenog zajedno sa Žigmundom biti okrunjena kraljicom Svetog Rimskog Carstva.

Treće poglavlje, *Die erste Dame Europas – Barbara zur Zeit des Konstanzer Konzils (1414-1418)* (95-109) opisuje svečani ulazak kraljevskog para u Aachen prije krunidbe te sami tijekom krunidbe u Aachenu, a potom i njihov svečani dolazak na koncil u Konstanzu na Badnjak 1414. godine, a koji su sačuvani u kronikama njihovih suvremenika. Iz kronike Ulricha von Richentala poznati su nam osobni detalji o vremenu koje je kraljevski par proveo u Konstanzu jer im je Richental svjedočio iz prve ruke.

Četvrto poglavlje, *Die Ehekrise und ihre Beilegung (1419-1423)* (111-133) obrađuje bračnu krizu Barbare i Žigmunda koja je nastupila 1419. godine po njegovu povratku u Ugarsku. Barbara je naime napustila Konstanzu još 1415. te nije vidjela supruga do njegova povratka u zemlju, a zbog glasina o njezinom preljubu Barbara je zajedno sa svojom kćeri i dvorskim damama morala preseliti u Veliki Varadin (Oradeu u današnjoj Rumunjskoj) te provoditi svoje dane gotovo na rubu gladi. Autorica prati pripovijesti kroničara na ovu temu te pokušava utvrditi ima li u njima istine, jer glasine o preljubu optuživale su i samoga kralja Žigmunda. Par se pomirio 1421. godine, a ubrzo potom njihova jedina kći Elizabeta udaje se 1422. godine za Alberta V. Habsburškog.

U petom poglavlju, *Zum zweiten Mal Königin (1424-1430)* (135-165), tematizira se kriza u obitelji Celjski vezana za Barbarina brata Fridrika II. Celjskog i sumnjivu smrt njegove supruge Elizabete Frankopan. Godina 1424. bitna je i za Barbaru jer je ona u tom trenu najbogatija ugarska kraljica, a autorica prati put kojim je ona stjecala posjede te kako je njima upravljala i povećavala svoje bogatstvo. Šesto poglavlje, *Die emanzipierte Königin (1430-1436)* (167-193) nastavlja o Barbarinom uspješnom samostalnom kraljevanju dok je njezin suprug okupiran problemima oko husitskih ustanaka. Autorica napominje kako su u to vrijeme vjerojatno i nastale legende o "Crnoj kraljici" u Hrvatskoj, jer je Barbarin otac Herman II. od 1430. godine ponovno banovao u Slavoniji.

U sedmom poglavlju, *Reise nach Prag und Konflikt mit Sigismund (1436-1437)* (195-221) autorica opisuje ceremoniju Barbarine krunidbe u Pragu 11. veljače 1437. te Žigmundove pokušaje stabiliziranja svoje vlasti u Češkoj. Već u studenom 1437. kralj i kraljica napuštaju Prag, a samo nekoliko dana prije Žigmundove smrti u prosincu 1437. Barbarini posjedi su zaplijenjeni, a ona i njezine dvorske dame uhićene. Autorica na tragu tih događaja u osmom poglavlju, *Gerechte Strafe oder Verschwörung? (1438-1439)* (223-253) daje pregled događaja neposredno nakon smrti Žigmunda Luksemburškog, otkriva Barbarinu zavjeru s ciljem preuzimanja vlasti kao regentica, njezin sukob sa zetom i novookrunjenim kraljem Albertom

I. Habsburškim te njezin bijeg iz Češke u Poljsku, tijekom kojeg je jedva sačuvala živu glavu. Poglavlje završava korisnim pregledom svih izvora koji govore o Barbarinom uhićenju, dijeleći ih u dvije grupe, ovisno o tome govore li da je Žigmund ili Albert zaslužan za njezino uhićenje.

U devetom poglavlju, *Die Königin im Exil (1440-1451)* (255-269) autorica navodi kako je kraljica Barbara bila optužena za trovanje prerano preminulog kralja Alberta i njegovu smrt 1439. godine. Nadalje tematizira problematičnu novonastalu situaciju u kojoj se Barbara našla boraveći na poljskome dvoru, koji je bio u direktnom suparništvu za češko prijestolje s njezinom kćeri Elizabetom te Barbarine pokušaje povrata svojih bivših posjeda. Barbara Celjska umire 11. srpnja 1451. u Melniku te autorica opisuje kako su njezini suvremenici reagirali na vijest o njezinoj smrti.

Deseto i ujedno i zadnje poglavlje, *Das beschmutzte Andenken oder wie eine historische Legende geboren wird* (271-289) opisuje posljednje godine i smrt Ulrika II. Celjskog, s kojim je izumrla loza Celjskih u muškoj liniji te načine na koje je sjećanje na njega, a pogotovo na Barbaru Celjsku, ocrnjeno u kronikama nakon njihove smrti, prvenstveno u onima Eneje Silvija Piccolominija, budućeg pape Pia II.

Autorica u kratkome zaključku (291-292) sažima sva svoja istraživačka pitanja i ponovno naglašava važnost loze Celjskih u povijestima zemalja u kojima su vladali, a posebice njihovu popularnost u Sloveniji.

Knjiga završava znanstvenim bilješkama (293-316), popisom korištenih izvora i literature (317-332), popisom kratica posjećenih institucija (333) te indeksom (334-344).

Monografija Daniele Dvořákové zanimljivo je štivo za sve koji se bave proučavanjem povijesti srednjovjekovnih kraljica i veliki je doprinos istraživanju ženskih povijesti, posebice što se tiče uvida u vladavinu jedne od najbogatijih kraljica u Ugarskome Kraljevstvu. Knjiga je pisana čitko i zanimljivo, uz obilje slikovnih materijala, pa doprinosi popularizaciji srednjovjekovne povijesne znanosti. Ovom monografijom otvorena su vrata ne samo za daljnje istraživanje lika i djela Barbare Celjske, već i za promociju istraživanja drugih, nepravedno zanemarenih kraljica i žena u povijesti.

Sara Katanec

Alexandru Simon, *Al Treispnezecea apostol. Valachorum regulus* [Trinaesti apostol – kraljević od Vlaha], Academia Română – Centrul de Studii Transilvane, Argonaut, Cluj-Napoca 2017., 258 str.

U izdanju kuće Argonaut, u Cluj-Napoci prošle je godine objavljena zbirka analiza o ugarsko-hrvatskom kralju Matijašu Korvinu (1458.-1490.) u transilvanskoj i rumunjskoj povijesti. Autor radova u knjizi je Alexandru Simon, istaknuti rumunjski medievist srednje generacije, specijalist za povijest Transilvanije i rumunjskih zemalja u kasnom srednjem vijeku, ali i za povijest križarskih pohoda i planova. Knjiga pod intrigantnim naslovom (u prijevodu) *Trinaesti apostol – kraljević od Vlaha* problematizira mnoge aspekte vladavine ovog istaknutog vladara, važnog i za hrvatsku, ugarsku te širu regionalnu i europsku povijest u kasnom srednjem vijeku.